

Kvinnor korsar gränser

Ungefär hälften av världens 214 miljoner internationella migranter är kvinnor. Kvinnor korsar gränser för att gifta sig, återförenas med sina män och familjer, för att söka skydd från förföljelse och krig eller för att arbeta. De är unga och gamla, gifta och ogifta, skilda och änkor. De migrerar med sina barn eller tvingas att lämna dem. De är högutbildade och outbildade, de är från städer och landsbygd. Alla har sin berättelse och den kan se väldigt olika ut. Denna korta översikt är skriven för att i en mansdominerad värld synliggöra kvinnorna som korsar gränser. Men det allra bästa sättet är att lyssna till kvinnornas egna berättelser. Kanske finns de i din församling?

Kvinnor på flykt

Av världens 14,5 miljoner flyktingar är ungefär hälften kvinnor enligt FN:s flyktingkommissarie (UNHCR). Andelen kvinnor på flykt och kvinnor som söker asyl har ökat de senaste decennierna. Det beror dels på att kvinnor i många samhällen idag tar en mer aktiv och politisk roll i samhället och riskerar samma typ av förföljelse som tidigare främst drabbade män. En annan orsak är att krig och konflikter har förändrats kraftigt inte minst under de senaste tjugo åren. De flesta väpnade konflikter äger inte längre rum mellan stater utan inom stater och det är långt ifrån bara soldater som berörs. Civila är ofta en direkt måltavla för sekteristiskt våld och kvinnor utgör enligt UNHCR mer än hälften av de civila offren. Våldtäkter är ett explicit vapen inte minst i konflikter med etniska förtecken.

Inte bara i väpnade konflikter utan även i till synes välfungerande samhällen utsätts kvinnor i hög grad för sexuellt och könsrelaterat våld och diskriminering, både i samhället och i hemmet. Våld mot kvinnor leder dessutom i mycket lägre grad än våld mot män till åtal och fällande dom. Det finns en utbredd straffrihet kring våld mot kvinnor i stora delar av världen. FN har fastslagit att det är patriarkala system av kvinnors underordning och förtryck som ligger till grund för det utbredda våldet mot kvinnor. Sexuellt och könsrelaterat våld ligger bakom många kvinnors beslut om flykt.

De flesta av världens kvinnor på flykt befinner sig i de krigsdrabbade ländernas närområden, t.ex. i Kenya, Jordanien och Pakistan. De bor i flyktingläger eller storstäder, ibland ensamma och ibland med sin familj. UNHCR har nyligen genomfört flera dialogmöten med kvinnor och flickor i flyktingsituationer. Det som kvinnorna efterlyste handlade om konkreta möjligheter till egenförsörjning och hälsovård men också om delaktighet i beslutsfattande både i familjen och i samhället. Ett stort problem som lyftes fram i dialogen var risken för sexuella övergrepp även i flyktinglägren. Kvinnorna efterfrågade bl.a. tillgång till bostäder som går att låsa

liksom möjlighet till lagföring av övergrepp. (Det finns en länk till rapporten ”Survivors, Protectors, Providers: Refugee Women Speak Out” i slutet av texten.)

Det finns också kvinnor som med hjälp av flyktingsmugglare eller besöksvisum tar sig till exempelvis Europa, kanske Sverige, för att söka asyl här. Asylrätten grundar sig på FN:s flyktingkonvention där det står att en flykting är en person som känner en välgrundad fruktan för förföljelse p.g.a. ras, nationalitet, religion, politisk uppfattning eller tillhörighet till en viss samhällsgrupp. När konvention skrevs 1951 så var det med utgångspunkten att flyktingen är en *man* – ett synsätt som även präglat andra mänskliga rättighetskonventioner. Idag finns det en högre medvetenhet om att kvinnor kan ha specifika skäl för flykt och att de ofta missgynnas av den manliga normen i asylrätten. Maria Bexelius skriver i boken ”Asylrätt, kön och politik” att ”den fruktade förföljelse som föranleder kvinnors flykt kan vara fängelse eller avrättning, men den kan även utgöras av tvångsgifte, social utstötning med risk att tvingas in i prostitution, sexslaveri inom det militära, förvägran av skolgång på grund av kön, människohandel, könsstympning eller andra former av mäns våld mot kvinnor.” Kvinnors asylskäl kan därför se annorlunda ut än männens, men kvinnor löper minst lika stora risker, om inte större, i samband med ett återsändande. Detta eftersom kvinnor oftare än män kan ha skäl att frukta såväl staten som samhället, familjen eller en man hon har eller haft en nära relation med, skriver Bexelius.

Som en direkt konsekvens av att asylrätten präglats av en mansnorm har FN:s flyktingorgan UNHCR, och även t.ex. Sverige, utfärdat riktlinjer om hur asylutredningar och bedömningar ska genomföras för att se till att kvinnor får skydd mot förföljelse. Sedan 2006 har Sverige dessutom tydliggjort i utlänningslagen att förföljelse på grund av kön ska kunna leda till flyktingstatus. Fortfarande förekommer dock stora brister i lagtillämpningen, vilket leder till att kvinnor felaktigt utvisas.

Kvinnor som arbetsmigrerar

Även kvinnornas andel av världens arbetskraftsmigranter har ökat. Idag är ungefär varannan arbetskraftsmigrant kvinna. I vissa fall är det lättare för kvinnor än för män från fattiga länder att hitta ett arbete utomlands. Detta eftersom kvinnor i högre grad har erfarenhet och kunskap inom de samhällssektorer som inte går att flytta till länder med billigare arbetskraft. Det handlar t.ex. om arbete inom barnomsorg, äldreomsorg och sjukvård. När jobben inte kan flyttas till låglöneländer importeras helt enkelt personer från dessa länder för att utföra arbeten i rikare länder. Detta är en av orsakerna till att arbetskraftsmigrationen i allt högre grad har feminiserats.

Många kvinnor som arbetsmigrerar arbetar i privata hem som ofta utgör en gråzon vad gäller arbetstagares rättigheter. Inte sällan är dessa kvinnor underbetalda, direkt beroende av sin arbetsgivare och saknar möjligheter att organisera sig fackligt.

Kvinnor som migrerar utan tillstånd, s.k. papperslösa kvinnor, är en annan mycket utsatt grupp. De får sällan stöd av myndigheter, rättsväsende eller kvinnojourer om de utsätts för våld eller övergrepp. Kvinnorna är också ofta rädda för att söka upp polis eller sjukvård om det riskerar att leda till utvisning.

Det finns förstås också högt utbildade kvinnor som läkare och jurister som migrerar för att hitta ett bättre arbete eller utvecklas i sin karriär.

Kvinnor och människohandel

Kvinnor och flickor drabbas också i högre av människohandel. FN uppskattar att upp till fyra miljoner människor, främst kvinnor och barn blir offer för människohandel varje år och att majoriteten av dessa utnyttjas sexuellt och prostituerats.

Utsatthet – och styrka!

Kvinnor som befinner sig på flykt eller i en migrationssituation är utsatta på många sätt. Sexuella övergrepp och våldtäkter under flykten är inte ovanligt. Komplikationer i samband med graviditeter och förlossning kan innebära stora och många gånger livshotande risker. Kvinnor som migrerar utsätts ofta för dubbel diskriminering – både p.g.a. sitt kön och sitt ursprung.

Samtidigt har flykt och migration inneburit möjligheter för kvinnor att förändra sitt liv och få en större samhällslig och ekonomisk frihet. Det finns en enorm positiv potential för befrielse i uppbrott och flykt! Det ska inte glömmas bort när vi lyfter fram risker och utsatthet.

Kristina Hellqvist, handläggare för flykting- och integrationsfrågor, Svenska kyrkan

Källor/Läs vidare

ASYLUM AID (2012): *Gender Related Asylum Claims in Europe*. Finns för gratis nedladdning från till exempel hemsidan <http://www.sweref.org/nyheter.aspx?id=4791>

BEXELIUS, Maria (2008): *Asylrätt, kön och politik – en handbok för jämställdhet och kvinnors rättigheter*, Rådgivningsbyrån för asylsökande och flyktingar. Finns för gratis nedladdning från hemsidan http://www.sweref.org/kvinnor/ny_handbok_publicerad.aspx.

BOYD, Monica och GRIECO, Elisabeth (2003): *Women and Migration: Incorporating Gender into International Migration Theory*. Finns för gratis nedladdning från hemsidan <http://www.migrationinformation.org/feature/display.cfm?ID=106>.

UNFPA (2006): *A Passage to Hope - Women and International Migration*. Finns för gratis nedladdning från hemsidan

http://www.unfpa.org/swp/2006/pdf/en_sowpo6.pdf

UNHCR (2008): *The UNHCR Handbook for the Protection of Women and Girls*. Finns för gratis nedladdning från hemsidan <http://www.unhcr.org/4ad33d5a6.html>

UNHCR (2011): *Survivors, Protectors, Providers: Refugee Women Speak Out*. Finns för gratis nedladdning från hemsidan <http://www.unhcr.org/pages/4d6781be6.html>

UNHCR (2012): *Notes on International Protection*. Finns för gratis nedladdning från hemsidan <http://www.unhcr.org/501fc18d9.pdf>

Lyssna på radioprogrammet "Migrationens kvinnliga ansikte" (2011) via Bildningsbyråns hemsida <http://www.ur.se/Produkter/162355-Bildningsbyran-migration-Migrationens-kvinnliga-ansikte>